

det teologiske arbejde med forberedelse af gudstjenesten. Således er det foreliggende værk ikke blot en væsentlig bog for Grundtvig-forskningen, men også for det aktuelle arbejde med Grundtvigs teologi.

Folkehøjskoletraditionen og det internationale perspektiv.

Af Karen Helene Havrehed

»Enlightenment in an International Perspective«. Lilian Zøllner og Anna Marie Andersen (ed). Kroghs Forlag A/S, 1995. 227 s. Pris: 198 kr.

I 1994 i dagene for 150 års jubilæet for Rødding højskoles åbning blev der afholdt et seminar på Liselund. Seminaret skulle omhandle folkehøjskoletraditionen i de sidste 150 år set fra et internationalt perspektiv samt belyse folkehøjskoleidéen i sammenligning med den demokratiske proces i de nordisk lande. Denne bog, der rummer bidrag fra seminaret, er mest redigeret med henblik på det internationale perspektiv. Bøger er udgivet i samme stil og format som de øvrige udgivelser fra forskningscentret Nornesalen i Ollerup. På omslaget er en blå himmel med hvide skyer og desuden et verdenskort, hvor de lande, der er indlæg om i bogen, er markeret med sort. Sådan ser omslaget på Lilian Zøllners bog om Grundtvigs uddannelsesideer i Japan, Phillipinerne og Israel også ud, og jeg forstår således nærværende bog som et supplement til den planlagte serie udgivelser om Grundtvigs uddannelsesstankers indflydelse i verden udenfor Norden under ledelse af Dr. Lilian Zøllner.

Bogen er inddelt i fire afsnit: I: Historical Background, II: Some of Grundtvig's Basic Ideas, III: The Folk High School in an International Perspective og IV: Present Challenges and Future Perspectives.

I afsnit I skriver Hans Henningsen en kort højskolehistorie, med vægt på 1800-tallet. I bogens afsluttende indlæg skriver han mere om historien i dette århundrede.

I afsnit II skriver professor A.M.Allchin under titlen »We know what we love: Feeling and Thinking in Grundtvig's Understanding of Human Life, et indlæg, der slutter med en indtrængende epilog om Ingeborg Schrøder. Morten Kvist skriver om »vidskab« i »Grundtvig as a Christian Thinker - or the Trinity of the Senses«.

Afsnit III rummer indlæg af dr.phil. Steven Borish, der skriver om hvad der ligger i at se folkehøjskolemodellen i et internationalt perspektiv. Han formulerer to problemer: dels problemet med at definere højskolens essens og dels adaptationsproblemet, om en social institution kan overføres fra en kultur til en anden. Han definerer højskolen som en skole, der skal tjene folket på et givet tidspunkt i historien. Det er en formulering som mangan en diktator også ville kunne bruge med »less honorable objectives« end højskolens, og Borish henviser til tre mænd, der har

arbejdet med, hvorledes folkets behov kan forstås: George Orwell, Erich Fromm og N.F.S.Grundtvig.

Senior lecturer Max Lawson fra Australien skriver om ildsjælen Peter Manniche, der i et langt liv arbejdede for en bedre verden, international forståelse og fred og som grundlagde »International People's College« omkring 1920 (den Internationale højskole). Det skulle være en skole, der var personlig i sin metode, individualistisk af princip og etisk i formål efter grundtvigiansk inspiration. Der blev undervist i fag som human geografi, internationale affærer, fredsstudier og sociologi.

Dr. theol. Harry Aronson, Sverige, skriver livligt om, hvordan folkehøjskolen blev »made in Sweden«. Director Mikk Sarv skriver om grundlæggelsen af folkehøjskoler i Estland og sammenligner billedsproget i en gammel estisk folkløse sang med Grundtvigs ideer om livsoplysning, vekselvirkning, mundtlighed og begrebet det historisk-poetiske.

Director Nitza Spiro har sammen med sin mand etableret »Spiro Institute for the Study of Jewish History, Culture and Language« og skriver om sin inspiration fra de skandinaviske folkehøjskoler. Hun ser i sin frygt for at jøderne vil miste deres identitet en parallel til Grundtvigs tanker om, at det er livsvigtigt for et folk at have en levende erindring om sin fortid og sin ånd. Professor Paul Röhrig skriver om oprindelsen og udviklingen i de tyske folkehøjskoler, dels som svar på inspiration fra Danmark og Grundtvig, dels i forhold til skiftende politiske udfordringer i Tyskland.

I 1995-96 kan Grand View College, Des Moines, Iowa i USA fejre 100 års jubilæum. Skolen blev ikke startet som folkehøjskole, men havde grundtvigiansk inspirerede træk. Ass. professor Dennis Bielfeldt vurderer skolen og dens historie i forhold til kriterier, han mener karakteriserer en folkehøjskole, og kommer til den konklusion, at det ikke længere er muligt i USA at lave en skole, der arbejder henimod oplysning »for life«, men kun for »making a living«. Ganske udtrykfuldt skriver han »We are, in effect, rotting from within«.

Director Kenji Mitsumoto skriver om Dr. Shigeyoshi Matsumae, grundlægger af Tokai Educational System, dennes uddannelses tanker og N.F.S. Grundtvigs indflydelse på disse. Præsident Marichu C. Antonio skriver om græsrodder, folkeoplysning og spirende demokrati i Phillipinerne.

Professor K.E.Bugges indlæg danner en god ramme omkring behandlingen af problemet med at kortlægge Grundtvigs indflydelse internationalt, således som dette problem anskues fra dansk forsknings side: hvordan er det i det hele taget muligt at kortlægge sporene efter Grundtvigs indflydelse internationalt? Hvad er »et spor« og skal ikke længere eksisterende institutioner tælles med? Hvilke kriterier skal man opstille for at bedømme, om en skole nu også er Grundtvig-inspireret, og hvordan kan det være, at nogle lande synes immune overfor Grundtvigs tanker? Artiklen slutter med en interessant ord-historie om, hvordan man har talt om spredningen af Grundtvigs ideer. Efter krigen talte man om eksport af højskolen og overførsel af en artikel i forbindelse med modernisering af ikke-vestlige lande. Der var således tale om en økonomisk og teknologisk sprogbrug. I 60'erne brugte man mere ordet »tilpasning« samt et gartner-inspireret ordvalg: »plante i fremmed jord«, og »grene af den danske ide«. Udkommet af processen ville således ikke nødvendigvis være det samme dér som hér. I 90'erne tales mere om ånd og inspiration fremfor eksport, overførsel eller tilpasning. Det er et interessant perspektiv at få med, at ligesom den

danske tradition er under forandring, således er den internationale diskurs heller ikke uforanderlig.

Nutidens udfordringer og fremtidens perspektiver bliver behandlet i afsnit III. Fil.Dr. Lars Arvidson diskuterer den svenske folkehøjskoles nu- og fremtid: skal den være parallel eller alternativ til den formelle uddannelse? Og bogen slutter med, at Hans Henningsen genopdager ideen om folkeoplysning i vor tid: nu er tiden endelig moden til at forbinde oplysningen for livet med folkeoplysning. »The idea of Folk Enlightenment - and its Rediscovery in Our Time«.

Bogen afspejler i sin opbygning en dobbelthed i forhold til det, at arbejde med tradition. Afsnit I, II og IV danner en ramme. Først bringes fortællinger fra den danske folkehøjskolehistorie, så indlæg fra Grundtvigforskningen. Den første skal man kende for at kunne tale med om højskoletraditionen, det andet er i sit udgangspunkt interessant, for det ér jo Grundtvigs skole. Til slut bringes indlæg om fremtiden for højskolen i Sverige og så et indlæg, der knytter an til det første. Indlæggene fra Grundtvigforskningen kommer til at stå noget alene. Afsnit III med de udenlandske indlæg fungerer for sig, idet de forholder sig fortrinsvis til højskolen og da på mange forskellige måder.

Historien kan virke som en reference, der bruges til bedømmelse af nutiden. Dette er tilfældet i bidraget fra USA. Dennis Bielfeldt skriver: »I fear that the problems facing America in the 1990s are in many ways greater than those confronting Denmark in the 1860s. It is not that we in America have recently been beaten in a war and need to recover the pride of being American, rather, it is that the entire question of meaning and purpose has become nonsensical for many. We are, in effect, rotting from within «.

Perhaps a new folk school is the only thing that can save us... As with Grundtvig, this new folk high school would speak the living words of many spirits, words that could nourish the soul and transform the person. As with Grundtvig, these living words would offer a type of salvation«. (p.159f) Denne tilgang til historien ligger slet ikke i præsident Marichu C. Antonios indlæg fra Phillipinerne. Hun slutter: »We look at enlightenment the way we look at life, which exists in a diversity of specific forms, but is ultimately one. That's why the different contexts, content and methods of our folk schools can only benefit from living dialogue and exchange. If I may use our vision of a community of leaders and learners, let us also work hard towards building a global community of folk schools and life-schools«. (p.184)

I andre indlæg er det vigtigt at markere ligheder eller forskelle. I Harry Aronsons bidrag om højskolen i Sverige udtrykker han det således med et citat fra 1870erne »The Swedish folk high school advances steadily on its own way, and I believe that the Grundtvigianism will not take root here, would in fact have the same difficulties as would the teaching of Confucius«. Og han slutter selv: »This prophecy has come true. You can now and then feel radiation from the great Grundtvig. But you never get into touch with the inner life of his thinking and his faith«. (p.111) Omvendt skriver Mikk Sarv i indlægget fra Estland om de ligheder, han finder mellem værdier i et estisk folkløredigt og Grundtvigs skoletanker. »I'm happy to find, in N.F.S. Grundtvig's writings and also in the Nordic Folk High School practice, so much affirmation of my thoughts about the worthiness and truthfulness of our folklore«. (p.119)

Selvom der ikke umiddelbart er nogen dialog mellem indlæggene i bogen, så er det alligevel på den måde, at indlæggene hver fra sit udgangspunkt udtrykker forskelle og ligheder mellem de internationale initiativer og historien om den danske folkehøjskole og Grundtvig.

Indlæggene i bogen viser, at det går ganske godt for folk udenfor Danmark med at få inspiration til oplysning og uddannelse gennem interesse for den danske folkehøjskoles historie og /eller Grundtvig. Det sker ad mangfoldige veje, der ikke lader sig styre. Det fremgår af bogen, at folkehøjskolen ikke er en concern, der opretter filialer rundt om i verden, men en levende tradition. Problemet med, om det nu også sker på den rette måde og på det rigtige grundtvigianske grundlag, er måske mest et problem, der opstår i det øjeblik, det gøres til genstand for den danske folkehøjskoleforskning?

Ønsker man som forsker at arbejde henimod forståelse for en tradition, får man den måske mere ved at se på, hvordan den lever og skabes, end ved at forsøge at skabe orden i den. Denne tilgang ligger også i denne bog, og i det lys er det befriende, at indlæggene får lov at stå for sig selv, og at læseren har lov til at vælge, hvilket niveau hun vil læse bogen på: som et udtryk for overvejelserne fra dansk side over, hvorledes man kortlægger en traditions indtagelse af verden, eller hvordan man ude i verden forholder sig til en viden om en skoletradition i Danmark.

Grundtvig og folkeviljen, Hal Koch og Krogerup Højskole

Af Vagn Wåhlin

Tine Damsholt: Troen på folkeviljen. Analyse af en tradition i dansk demokratiopfattelse i de sidste 200 år. Udg. Nornesalen, Forskningscenter for folkelig livsoplysning, Kroghs forlag, Vejle 1994. 72 sider. 128 kr.

Den foreliggende, prisværdigt kortfattede og læsevenlige bog er udsprunget af den stadige debat og indre selvransagelse om demokratiets udspring, væsen og funktion, som må være et kendemærke for et sandt folkestyre, herunder det danske. Som forskningsstipendiat under projekt »Folkelighed og folkestyre« ved forskningscentret for folkelig livsoplysning, Ollerup, har forfatteren (TD) med baggrund i sin specialeafhandling fået lejlighed til at uddybe og fremlægge en række punktstudier omkring centrale kulturpersonligheders forståelse af og betydning for den folkelige debat som baggrund for den politisk udtrykte folkevilje.

Bogen er derfor opdelt i tre hovedafsnit og en afslutning. I den sidste føres en række tanker frem til nutidens problematik omkring folkestyret bl.a. eksemplificeret ved forholdet til den Europæiske Union. Herved er bogen nyttiggjort som baggrund